

ПРАВОВІ АСПЕКТИ ВІДШКОДУВАННЯ МОРАЛЬНОЇ ШКОДИ У ДЕЛІКТНИХ ЗОБОВ'ЯЗАННЯХ

Гордуна Є. А.

*студентка 3 курсу юридичного факультету
спеціальності 081– Право*

*Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича
м. Чернівці, Україна*

На даний час в умовах розвитку України як демократичної та правової держави, а також встановлення законного пріоритету прав людини, її честі та гідності важливого значення набувають окремі інститути цивільного матеріального та процесуального права. Саме питання захисту прав людини залишатиметься актуальним у будь-який час, зокрема якщо мова йде про такий спосіб захисту цивільних прав та інтересів, як відшкодування моральної шкоди. Водночас даний інститут варто також розглядати як міру цивільної, в тому числі деліктної, відповідальності. Важливість даної теми безпосередньо пов'язана з необхідністю вдосконалювати практику застосування законодавства, що регулює цивільні правовідносини з відшкодування моральної (немайнової) шкоди у деліктних зобов'язаннях.

Деякі аспекти відшкодування, а також критерії оцінювання моральної шкоди досліджувались представниками різних галузей юридичних наук, зокрема вагомий внесок був зроблений такими вченими, як А.М. Эрделевский, В.А. Косинська, О.С. Онищенко, В.Д. Примак, О.І. Сліпченко, М.П. Ткач, С.І. Шимон, М.Є. Шумило та інші.

Право на відшкодування моральної шкоди належить до прав, гарантованих Конституцією України. [1, с. 62] У статті 23 ЦК України зазначено, що моральна шкода полягає насамперед у фізичному болю та стражданнях, яких фізична особа зазнала у зв'язку з каліцтвом або іншим ушкодженням здоров'я, душевних стражданнях, яких фізична особа зазнала у зв'язку з протиправною поведінкою щодо неї самої, членів її сім'ї чи близьких родичів, душевних стражданнях, яких фізична особа зазнала у зв'язку із знищенням чи пошкодженням її майна, приниженні честі та гідності фізичної особи, а також ділової репутації фізичної або юридичної особи.

У той же час варто зазначити, що унікальність інституту відшкодування моральної шкоди полягає в тому, що порядок такого

відшкодування врегульований не лише ЦК України, а й іншими нормативно-правовими актами, зокрема законами України «Про інформацію», «Про телебачення і радіомовлення», «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців і членів їх сімей», «Про туризм», Кодексом законів про працю України та ін.

Доктрина цивільного права дає нам підстави стверджувати, що деліктна відповідальність є одним із видів цивільно-правової відповідальності, що визначається як обов'язок заподіювача шкоди відповідати за наслідки вчиненого правопорушення та компенсувати за рахунок свого майна шкоду, завдану потерпілому. Окрім заподіювача шкоди, такий обов'язок також може бути покладено на інших осіб за вказівкою закону. Також варто звернути увагу на те, що моральна шкода не завжди відшкодовується безпосередньо потерпілому (наприклад, у разі його смерті), а й іншим особам, які мають право на відшкодування. Перелік таких осіб наведено у ч. 2 ст. 1168 ЦК України [2, с. 107].

Як санкція, відшкодування моральної шкоди виконує дві функції – компенсаційну та превентивну. Компенсаційна функція має за мету максимальне усунення наслідків порушеного цивільного права шляхом звернення стягнення на власне майно боржника або ж добровільне передання ним кредиторів належної йому майнової компенсації. Як превентивний засіб такої рід майнового стягнення спонукає до належного виконання своїх обов'язків як цього самого боржника, так і загалом всіх суб'єктів цивільного права [3, с. 177].

У науковій літературі панує думка, що у контексті моральної шкоди варто вживати саме термін «компенсація», а не «відшкодування» і обґрунтовується це наступним чином. Наведені поняття не є тотожними. Моральна шкода є немайновою шкодою за своєю сутністю, тому вирахувати втрати потерпілого у грошовому еквіваленті є неможливим. Може йти мова лише про надання особі взамін іншого матеріального блага, що є свого роду компенсацією [4, с. 18].

На думку С.І. Шимона, моральна шкода у деліктних зобов'язаннях є самостійним видом шкоди і умовою відповідальності у цивільному праві. З цього можна зробити висновок, що у вітчизняній цивілістичній науці відсутнє поняття презумпції моральної шкоди, відповідно до якої факт наявності моральної шкоди не потребував би доведення. Сам факт моральної шкоди є тісно пов'язаним з особою потерпілого, тому вчинення протиправного діяння має не обов'язковим, а лише можливим наслідком виникнення такої шкоди в індивідуальних випадках [5, с. 23].

Ще однією особливістю деліктних зобов'язань є те, що право на компенсацію моральної шкоди не завжди чітко передбачено у тих чи інших нормативно-правових актах. Складні теоретичні проблеми у цій сфері мають безпосередній зв'язок з практикою. Показовим у цьому

випадку є рішення ЄСПЛ в справі «Ромашов проти України» (заява № 67534/01) від 27 липня 2004 року. Судовою практикою склалась «традиція» відмовляти у відшкодуванні моральної шкоди з тієї підстави, що законом не передбачено таке право в особи. Проте ЄСПЛ наголосив на тому, що моральна шкода завдана самим фактом правопорушення [6].

Схожої точки зору дотримується М.М. Шумило, який у своїх роботах, розглядаючи таку ознаку правової природи рішень Верховного Суду, як квазіпрецедентність, зазначив, що такий спеціальний правовий інструмент ВС дозволяє застосовувати принципи верховенства права та справедливості зокрема і у спорах щодо відшкодування моральної шкоди. 21 квітня 2021 року у справі №2-3897/101 КЦС ВС вирішив питання про стягнення моральної шкоди у сімейному спорі. У зазначеній постанові ВС звертає увагу на те, що поданий у СК України перелік підстав відшкодування моральної шкоди (статті 49, 50, 157, 158, 159, 162 СК України), зазначений не з метою виключити можливість відшкодування моральної шкоди з інших підстав, а як такі, в яких сам факт завдання моральної шкоди вже констатовано законом [7, с. 81]ю

Отже, на основі вищесказаного можна зробити висновок, що право на відшкодування моральної шкоди гарантоване Конституцією України, ЦК України та іншими нормативно-правовими актами. Цивільне законодавство встановлює базовий механізм відшкодування моральної шкоди у деліктних зобов'язаннях, проте труднощі при реалізації його на практиці є підставою для численних наукових дискусій у цій сфері, що сприяє вдосконаленню та розвитку даного інституту цивільних правовідносин.

Література:

1. Конституція України: Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. База даних «Законодавство України»/ВР України. URL:<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 13.10.2022).
2. Онищенко О. С. Особливості відшкодування моральної шкоди в деліктних зобов'язаннях. Судова апеляція, 2015. № 2. С. 102-108.
3. Примак В. Д. Особливості відшкодування моральної шкоди як заходу цивільно-правової відповідальності. Часопис Київського університету права, 2013. № 3. С. 175-179.
4. Косинська В. А. Відшкодування моральної шкоди в деліктних зобов'язаннях. Юридична наука, 2012. № 12. С. 15-20. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/jnn_2012_12_6. (дата звернення: 13.10.2022).
5. Шимон С. І. Відшкодування моральної шкоди: коментар, законодавство, судова практика. За заг. ред. М.К. Галянтича. К. : Юрінком Інтер, 2013. С. 11-25.

6. Рішення Європейського суду з прав людини від 27 липня 2004 р., судова практика «Ромашов проти України» No 67534/01. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/980_227#Text (дата звернення: 13.10.2022).

7. Шумило М. М. Квазірегуляторна роль правових висновків Верховного Суду на прикладі справи про відшкодування моральної шкоди у сімейному спорі. Наукові записки НаУКМА. Юридичні науки, 2021. Т. 7. С. 79-86.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-266-4/08>

ПІДХОДИ ЩОДО РОЗУМІННЯ ЗОВНІШНІХ ФУНКЦІЙ ДЕРЖАВИ

Гришок Ю. В.

здобувач вищої освіти другого (магістерського рівня)

факультету права та економіки

Міжнародний гуманітарний університет

Науковий керівник: Манько Д. Г.

доктор юридичних наук, доцент,

завідувач кафедри державно-правових дисциплін

факультету права та економіки

Міжнародний гуманітарний університет

м. Одеса, Україна

Еволюційний розвиток та становлення функцій держави зумовлюються наявністю відповідних чинників – об’єктивних, суб’єктивних, внутрішніх і зовнішніх. Еволюційний розвиток функцій держави відбувається через внутрішні фактори, до яких можна зарахувати загальні закономірності і тенденції розвитку держави в певному напрямі, закономірності і тенденції розвитку економічних, культурних, соціальних напрямів діяльності держави, а також розвиток самої держави. Окрему роль у становленні та розвитку держави відіграють і зовнішні чинники, зокрема становлення держави як суб’єкта міжнародних відносин

У сучасних трансформаційних державах у процесі поступового тривалого переходу до ринкових відносин та становлення якісно нової політичної ідеології відбувається еволюція і в поглядах на зовнішні